

УДК 37.018.3 – 058.862: 37.015.31

С.М. КУРІННА,

*доцент, доктор педагогічних наук, завідувач кафедри дошкільної освіти
Державного вищого навчального закладу «Донбаський державний педагогічний університет»,
м. Слов'янськ*

ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД ПРОЦЕСУ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДІТЕЙ-СИРИТ В УМОВАХ ЗАКЛАДІВ ІНТЕРНАТНОГО ТИПУ

У статті наведено теоретичний аспект педагогічного супроводу як засобу соціалізації сирит в умовах закладів інтернатного типу. Розкрито концептуальні положення педагогічного супроводу в роботі з дітьми-сиротами. Розглянуто теоретичні моделі супроводу і підтримки розвитку дитини.

Ключові слова: соціалізація, педагогічний супровід, діти-сироти, заклади інтернатного типу.

Постановка проблеми. Соціалізація особистості в дошкільному дитинстві є пріоритетним напрямом дошкільної освіти, важливим системним педагогічно виваженим процесом, пролонгованим у часі, у змістовому і технологічному аспектах, що дозволяє дитині прилучатися до соціокультурного процесу та освоювати позицію суб'єкта соціального життя. Педагогічно виважена соціалізація дитини-сироти органічно вбудована у педагогічний процес інтернатних закладів і в узагальненому вигляді є педагогічним супроводом соціалізації, що дозволяє розв'язати наявні завдання і проблеми, досягти поставлених цілей на етапі дошкільного дитинства.

Соціалізація вихованців закладів інтернатного типу є стратегічною метою діяльності кожного педагога, тому що саме він повинен запропонувати систему заходів щодо підтримки умов, достатніх для забезпечення життєдіяльності дітей-сирит та дітей, які залишилися без опіки дорослих, з метою подолання життєвих труднощів, збереження, підвищення їх соціального статусу.

Діти-сироти залишаються однією з найбільш соціально занедбаних і найменш соціально захищених спільнот країни, а сирітське середовище акумулює в собі найскладніші проблеми соціального та психологічного становлення особистості. Звуженість соціального оточення в дитячому будинку, недостатня психолого-педагогічна підготовленість вихователів до роботи з депривованими дітьми створюють несприятливі умови для ефективної соціалізації вихованців закладів інтернатного типу.

Усвідомлення значущості проблеми дослідження в ширшому соціально-педагогічному контексті звертає нашу увагу на актуальні проблеми науки, що перебувають у сфері відносин «дитина – педагог».

Аналіз останніх досліджень. Наукове підґрунтя для розробки проблеми соціалізації дітей-сирит на ранніх етапах онтогенезу заклали Л. Божович, Д. Ельконін, О. Запорожець, О. Кононко, А. Кошелева, С. Кулачківська, Я. Неверович, І. Рогальська, особливості соціалізації вихованців дитячих будинків вивчали Р. Вайнола, І. Зверева, А. Капська, І. Пеша, І. Трубавіна, педагогічного супроводу як засобу соціалізації – Г. Лактіонова, Ж. Петрович, С. Харченко.

Педагогічна наука достатньо багато досліджувала і зараз переймається проблемами дітей-сирит, пошуком педагогічних підходів до подолання негативних наслідків сирітства. У центрі її уваги – проблеми соціалізації особистості, підготовка дітей, які лишилися батьків-

ської опіки, до самостійного життя та праці, проблеми корекції з метою подолання дезадаптації.

Тому **метою цієї статті** є розгляд педагогічного супроводу як засобу процесу соціалізації сиріт в умовах закладів інтернатного типу.

Виклад основного матеріалу. Практика, яка склалася в освіті й розвитку дітей-сиріт, пропонує чимало прикладів успішного вирішення питань їх педагогічної підтримки та розвитку, корекції аномалій в соціальній поведінці, самооцінці, формуванні досвіду соціальних відносин. Однак і сьогодні в заявленому нами аспекті недостатньо розроблені технології педагогічного супроводу вихованців сирітського виховного закладу.

Нова соціокультурна ситуація задає нові параметри перебігу соціалізації, ставлячи до її суб'єкта підвищені вимоги у формуванні нових моделей соціальної поведінки, конструюванні персональної системи цінностей, внаслідок чого перед педагогічною наукою постає потреба переосмислення й перегляду засад виховання та соціалізації особистості у дошкільному дитинстві в освітніх закладах закритого типу. Їх новизну правильно відзначив І. Кон: ефективність інститутів соціалізації і конкретних методів виховання і навчання повинна оцінюватися сьогодні не тільки і не стільки за тим, наскільки успішно вони забезпечують засвоєння і відтворення цінностей і навичок, що дісталися від минулого, скільки за тим, чи готують вони підрастаюче покоління до самостійної творчої діяльності, до постановки і вирішення нових завдань, яких не було і не могло бути у досвіді минулих поколінь [3].

На сьогодні в дитячому будинку педагогічний супровід дитини пов'язують з особистою опікою, допомогою, підтримкою, достатньою увагою.

У словнику В. Даля знаходимо тлумачення супроводу, як дії, опредмеченої від дієлова «супроводжувати», тобто «проводжати, супроводжувати, іти разом для проводжання, проводжати, слідувати» [1]. Таке трактування відображає одну принципову особливість супроводу: одночасне перебування поруч з дитиною, яка через вікові особливості проходить первинну соціалізацію; наявне посередництво дорослого між соціальним світом і власним життєвим світом дитини забезпечує її оптимістичне світовідчуття завдяки створенню в просторі інтернатної установи умов для соціально-емоційного благополуччя та гармонійної соціалізації особистості. В процесі аналізу поняття «супровід» важливим також є те, що суб'єктом або носієм проблеми розвитку дитини є не тільки вона сама, але й педагоги [1, с. 302].

Діяльність фахівців дитячого будинку, які забезпечують педагогічний супровід соціалізації особистості, «спрямована на забезпечення двох узгоджених процесів: індивідуальний супровід дитини в освітньому процесі певної вікової групи і системний супровід, який спрямований на превентивно-пропедевтичну або профілактико-корекційну роботу усєї вікової групи (або системи у цілому)» [3, с. 49].

У теорії супроводу концептуальним є положення про те, що носієм проблеми розвитку дитини-сироти у кожному конкретному випадку є і сама дитина, і її оточення [5].

Створюючи власні моделі соціально-педагогічного супроводу дітей-сиріт у дитячому будинку, ми спиралися на концепцію, розроблену І. Рогальською, яка відповідає прогресивним ідеям сучасної психології та педагогіки, оскільки привносить у процес виховання та соціалізації дитини дошкільного віку низку таких важливих позицій.

Позиція перша. Супровід забезпечує умови для педагогічно виваженої соціалізації дошкільника, стрижнем якої є морально-ціннісна площина розвитку особистості, оскільки саме вона визначає позицію дитини у світі, систему її ставлень до навколишнього світу, предметної і духовної культури, людей, самої себе, реалізацію себе як суб'єкта, «долучаючись до соціального не тільки на рівні розуміння, а й на рівні перетворення» [5, с. 63].

Позиція друга. Сутність супроводу полягає у створенні умов з боку дорослих для засвоєння дитиною позиції об'єкта і суб'єкта соціалізації та виявлення себе суб'єктом власної життєтворчості. Така позиція дитини у дитячому будинку дозволяє займатися правильною організацією дорослими її взаємодії в суспільному оточенні. Вона полягає у здатностях і можливостях дитини, які їй надаються дорослими, виявляти активність, ініціативність, самостійність, здійснювати власний вибір, самостійно приймати рішення і відповідати за кожну дію та вчинок.

Позиція третя. Принциповою відмінністю супроводу від інших моделей (наприклад, від підтримки або корекції) є те, що ефективність перебігу соціалізації особистості досяга-

ється за рахунок створення умов, пошуку прихованих ресурсів, які дозволяють прищепити дитині імунітет проти негативних впливів соціального оточення, які дозволять запобігати неблагополуччю, долати негативні впливи соціального середовища,

Показником ефективності педагогічного супроводу соціалізації дітей-сиріт в інтернатних закладах є позитивні зміни вихованців у спілкуванні з педагогами та однолітками, гармонізація відносин з однолітками та емоційний комфорт кожної дитини у закритому соціумі освітньої установи.

За такого розуміння *педагогічний супровід* – це:

1. Різновид допомоги дитині в дитячому будинку як цілісної і комплексної системи соціального захисту, педагогічного забезпечення соціалізації особистості у дошкільному дитинстві.

2. Інтегрована технологія, центром якої є процес становлення дитячої особистості у її взаємодії із соціальним світом на основі порівневого входження дитини у систему соціальних зв'язків, освоєння соціокультурного досвіду через її суб'єктивне пізнання навколишнього світу та конструювання образу соціального світу.

У контексті розвитку і технологізації виховних систем ми спробували обґрунтувати вплив педагогічного супроводу на ефективність соціалізації дитини-сироти в закладах інтернатного типу.

Складність вирішення цієї соціальної проблеми посилюється дефіцитом духовності, загальної культури у соціумі. Недостатнє науково-методичне забезпечення організації навчально-виховного процесу в дитячому будинку теж негативно впливає на процес соціалізації його вихованців, гальмує розвиток їхніх емоцій та інтелекту.

Виходячи з цього, ми намагалися створити педагогічну модель соціально-педагогічного супроводу, яка б сприяла активізації роботи з дітьми-сиротами в інтернатних закладах і була б спрямована, по-перше, на вивчення соціальної ситуації розвитку дитини-сироти та умов життєдіяльності дитини в дитячому будинку; по-друге, на психолого-педагогічну допомогу дитині у формуванні соціальних та гігієнічних навичок, у її вихованні та соціалізації; по-третє, на вияв проблем і труднощів у взаємодії «діти – вихователі», «діти – діти» та їх подолання. А подолати ці труднощі можливо через систему профілактичних заходів, які спрямовані на корекцію та компенсацію недоліків розвитку, а також педагогічну підтримку.

В основу теоретичної моделі супроводу покладено ідею про те, що носієм проблеми розвитку дитини в кожному конкретному випадку виступає і сама дитина, і оточення, і педагоги, і найближче оточення товаришів. Тому виникає необхідність вичленення у педагогічному процесі допомоги у саморозвитку (педагогічної підтримки). Ключовим моментом в теорії педагогічної підтримки є процес спільного з дитиною визначення її власних інтересів, цілей, можливостей та ідей подолання проблем, які заважають їй зберегти власну людську гідність і самостійно досягти бажаних результатів у навчанні, самовихованні, спілкуванні, уявленні про життя [4, с. 9]. Головним принципом підтримки, який забезпечує соціально-педагогічний супровід, є: згода дитини на допомогу; опора на наявні сили і потенційні можливості її особистості; віра в ці можливості, орієнтація на здібності дитини самостійно переборювати труднощі; сумісність, співробітництво, сприяння; конфіденційність; доброзичливість; безпека, захист здоров'я, прав, людської гідності; реалізація принципу «не нашкодь»; рефлексивно-аналітичний підхід до процесу і результату [3, с. 9].

Процес соціально-педагогічної підтримки поєднується з процесом супроводу. Термін «супровід» використовується для того, щоб додатково підкреслити самостійність суб'єкта соціально-педагогічної роботи. Близькими до поняття «супровід» є поняття «забезпечення» і «допомога», які підкреслюють пріоритети особистості, «забезпечують» і «допомагають».

Супровід (супроводження) – це комплексний метод соціально-педагогічної роботи, в основу якого покладено єдність чотирьох функцій: 1) діагностики існуючої або уявної проблеми; 2) інформації про шляхи можливого вирішення проблеми; 3) консультації на етапі прийняття рішень та відпрацювання плану вирішення проблеми; 4) первинної допомоги на момент реалізації плану рішень.

Таким чином, «супровід» – це взаємодія того, хто супроводжує з тим, хто підлягає супроводу, яка спрямована на вирішення життєвих проблем розвитку того, кого супроводжують [5, с. 210].

Головним принципом супроводу вихованців в умовах дитячого будинку є: рекомендований характер порад супроводжуючого; пріоритет інтересів супроводжуючого «на боці дитини»; неперервність супроводу; комплексний підхід до супроводу; прагнення до автономізації.

Основною складовою загальної теорії супроводу є концепція соціальної незахищеності. Діти-сироти є незахищеними, якщо вони періодично опиняються під впливом негативних ефектів від контактів з дитячим будинком та іншими соціальними закладами і отримують від них невелику користь або зовсім її не отримують. В умовах дитячого будинку це означає, що соціально незахищена дитина буде виступати об'єктом авторитарного впливу (слухати негативні зауваження, отримувати покарання, підлягати всьому насиллю та ін.), та не буде повною мірою отримувати користі від усього того позитивного, що пропонує їй оточуючий освітньо-виховний простір.

Щодо розуміння того, як впливає явище соціальної незахищеності на якість соціально-педагогічної роботи в дитячому будинку, необхідно виділити його сутнісні характеристики. До основних з них соціальна теорія [2, с. 11] зараховує таке. По-перше, соціальна незахищеність належить до інтерактивних концепцій. Це означає, що обидва полюси взаємодії, у нашому випадку дитячий будинок і вихованець, повинні бути залучені до пошуку вирішення проблеми. По-друге, стан соціальної незахищеності має кумулятивний характер. Якщо дитині важко, дискомфортно в одному інтернатному закладі, то ці труднощі можуть бути перенесені в умови іншого закладу інтернатного чи сімейного типу. По-третє, незахищеність більше залежить від культурологічних властивостей особистості вихованця, ніж від її структурних характеристик. Так, проблемне ставлення дитини до вихователя найбільше впливає на формування почуття незахищеності, ніж, скажімо, факт соціального сирітства. По-четверте, у процесі подолання соціальної незахищеності дитиною, її позитивний зв'язок із соціумом є вирішальним. Якщо вихованець у першу чергу виробляє позитивний зв'язок із вихователем, психологом, соціальним педагогом, то цей зв'язок гальмує зростання поведінкових проблем. Слушне і протилежне твердження. Дитина в процесі накопичення негативного досвіду взаємодії з вихователями посилює своє почуття незахищеності, починає шукати підтримку в групах однолітків, розділяти з ними схожий негативний досвід.

У зв'язку з означеними вище особливостями явища незахищеності метод супроводження і підтримки розвитку вихованців має у своєму активі методику профілактики соціальної незахищеності, яка включає не тільки завдання на запобігання виникнення проблем, але й бажання посилити фактори, що стимулюють сприятливий розвиток. Алгоритм загальної профілактики соціальної незахищеності у системі супроводу і підтримки будується на підставі такого підходу. Усі ініціативи (інформація, консультація, координація, попередження або стимуляція) спрямовують на усунення чи нейтралізацію факторів, які систематично заважають позитивному розвитку дитини, або на посилення факторів, що стимулюють позитивний розвиток вихованців [3].

У зв'язку з величезною важливістю методу супроводу і підтримки в життєдіяльності вихованця інтернатного закладу в ньому повинна функціонувати соціально-педагогічна служба супроводу (супроводження). У процесі її діяльності виконується комплекс заходів із соціального захисту особистості сироти, її розвитку, формування, виховання та навчання. Тут соціальними педагогами вивчаються медико-психолого-педагогічні особливості особистості вихованців, умови мікросоціумів, з'являються інтереси і потреби, труднощі й проблеми, конфліктні ситуації, відхилення від норми у поведінці дітей-сиріт, для того, щоб своєчасно надати їм допомогу і підтримку. Соціально-педагогічна служба інтернатного закладу здійснює роботу, стосовно ведення документації, яка зосереджує увагу на відомостях про кожну дитину з моменту її вступу до дитячого будинку. Це дає підстави не втратити зв'язок з дитиною і після того, як вона залишить освітній заклад.

До найбільш важливої ділянки роботи служби супроводу потрібно віднести діяльність, яка пов'язана з улаштуванням дітей сиріт у родину. Співпрацюючи з психологами різних соціальних служб регіону, служба супроводження дитячого будинку здійснює психологічну підготовку дітей до зустрічі з майбутніми батьками, опікунами (піклувальниками), надає допомогу, рекомендації з проблем спілкування та виховання дитини. Медичний сектор служби заздалегідь знайомить потенційних батьків з медичними діагнозами дітей, на-

дає свідоцтво про те, яке лікування дитина отримує в дитячому будинку і яке повинна отримувати в подальшому житті, надає поради та рекомендації щодо лікування та збереження власного здоров'я дитини [4].

Зауважимо, що для реалізації програми емоційно-ціннісного становлення вихованців дитячого будинку нами було використано методичну модель комунікативної функції соціально-педагогічної роботи, в основу якої було покладено педагогічну теорію спілкування [4].

Тому педагогічне спілкування розглядається як професійне спілкування суб'єкта і об'єкта в освітньо-виховному процесі та поза ним, спрямоване на: створення сприятливого психологічного клімату; встановлення близьких міжособистісних стосунків, базованих на вищому ступені спільності думок, інтересів, почуттів; встановлення доброзичливої, дружньої атмосфери між суб'єктом і об'єктом, який максимально забезпечує ефективний процес освіти – виховання, інтелектуального і психічного розвитку особистості, а також зберігає індивідуальність, неповторність своїх особливостей (Ш. Амонашвілі, Є. Ільїн, О. Леонтьєв, С. Лисенкова, В. Сухомлинський та ін.).

Таким чином, вихователь інтернатного закладу на шляху реалізації комунікативної функції допомагає вихованцю не тільки організувати спілкування як простий обмін інформацією, але й докладає зусиль для того, щоб привести його до духовної емоційної взаємодії, яка сприятиме формуванню самосвідомості, гармонізації відносин із самим собою, з оточуючими людьми, із соціумом, що сприяє успішній соціалізації особистості.

Методична модель реалізації спілкування базується на ряді функцій, які відображають його зміст і обумовлюють його закономірності щодо соціально-педагогічної роботи інтернатного закладу у вирішенні проблем його вихованців. До найважливіших із них ми рахуємо:

1. Сприймання і розуміння особистості вихованця вихователем – це пізнання його фізичного стану і духовного світу, вікових та індивідуальних, психічних, педагогічних та інших відмінностей, прояву сензитивності, психічних і проблемних новоутворень. Підвищення рівня розуміння дітей сприяє вибору видів та кількості соціально-педагогічних впливів, кількість яких зменшується, а якість збільшується.

2. Інформаційна функція забезпечує реальний психологічний контакт з дітьми, процес пізнання, взаєморозуміння, обмін духовними цінностями; формує позитивну мотивацію успіхів у життєдіяльності і самовихованні, соціальному становленні особистості, спільний пізнавальний пошук рішень, протилежну інформацію про спілкування, розвиток пізнавальної спрямованості вихованця інтернатного закладу; відсторонює психологічні бар'єри; сприяє встановленню міжособистісних відносин у колективі дитячого будинку. Інформаційна функція в соціально-педагогічній роботі інтернатного закладу обов'язково передбачає: організацію індивідуального, групового і колективного спілкування. Особливо важливою для дитини-сироти є організація індивідуального спілкування, яке сприяє більш швидкому пізнанню його особистості, впливу на її свідомість, дії та вчинки, поведінку, а також на їх зміни та корекцію.

3. Функція організації діяльності сприяє розвитку організаційних та організаторських якостей особистості вихованців: комунікативних, гностичних, функціональних та інших здібностей, умінь дітей за допомогою активної участі в ролі виконувача або організатора у системі суб'єктно-об'єктних відносин.

4. Нормативна функція спрямована на удосконалення поведінково-правової та морально-етичної сфер особистості вихованців інтернатних закладів. У процесі спілкування діти-сироти отримують різноаспектну морально-естетичну інформацію, яка допомагає їм засвоювати та виробляти моральні поняття, норми, принципи, сприяє розвитку соціальної активності та уявленню про соціально-правову сферу суспільства, навчає правильно орієнтуватися в житті, визначати межі дозволеного чи забороненого, обирати цивілізовані (дозволені законом) шляхи і засоби захисту своїх прав, свобод та інтересів.

5. Регулятивна функція передбачає вибір та використання форм, засобів, методик, прийомів контролю досягнень і недопрацювань вихованців з метою корекції їх життєдіяльності в умовах дитячого будинку. До того ж важлива відповідність педагогічних вимог, що висувають дитині, можливостям дітей: слухності вимог, педагогічно виправдана форма їх подання, систематичність контролю після висування вимог.

6. Функція обміну ролями дозволяє увійти в соціальну роль, стан іншої людини, усвідомлювати, відчувати позицію іншої людини, прийняти її досвід дій та діяльності. Таким чином, обмін ролями щодо вихованця інтернатного закладу – це функція спілкування, яка спрямована на соціалізацію його особистості за допомогою зміни соціальних ролей. Заміна соціальних ролей призводить до змін у проявах особистості вихованця, адекватного, соціального сприймання і розуміння інших.

7. Функція співчуття – уміння розділити емоційний стан суб'єкта іншої особистості (або соціальної групи). Співчуття забезпечує розвиток емоційної чутливості вихованців дитячого будинку, усвідомлення причини і природи емоційних станів інших людей та цілих колективів, виявлення емоційних потреб дітей з метою їх задоволення. Співчуття також формує здібність перейти на позицію, точку зору іншої людини, нормалізує стосунки у малих групах і колективі. Уміння вихователя інтернатного закладу співчувати допомагає зрозуміти внутрішній світ дитини, її особистісну позицію щодо забезпечення гармонійної взаємодії, виходячи з ініціативи самої дитини.

8. Функція самоствердження забезпечує дитині віру у власні фізичні, інтелектуальні та морально-етичні сили, усвідомлення власного «Я», ініціювання духовної сили, стимулює її творчі здібності, формує адекватну самооцінку, ставить пріоритетні, значущі орієнтири її самовизначення і майбутніх самостійних дій, сприяє реалізації її прагнень до високої оцінки і самооцінки власних особистісних досягнень.

Означені функції забезпечують основну педагогічну спрямованість спілкування в інтернатному закладі, а усвідомлення їх суб'єктами соціально-педагогічної роботи допомагає будувати конкретні практичні моделі спілкування, які забезпечують ефективний характер у вирішенні соціальних проблем вихованців.

Висновки. Відтак, у започаткованому дослідженні проектування соціально-педагогічного супроводу соціалізації дитини-сироти трактується нами як попереднє конструювання програми діяльності взаємодіючих суб'єктів супроводу, що відображає її логічну послідовність і адекватне відтворення в реальній освітній практиці через забезпечення організованої взаємодії в системі «дитина – соціум», «дитина – дорослий» і «дитина – дитина». Усі ці компоненти соціально-педагогічного супроводу є взаємопов'язаними і забезпечують гармонійну соціалізацію особистості дитини-сироти в закладах інтернатного типу.

Список використаних джерел

1. Даль В.И. Толковый словарь живого великорусского языка / В.И. Даль. – М.: Рус. яз., 1991. – Т. 4. – 638 с.
2. Информационно-методическое пособие – От ребенка – к семье: практический опыт решения проблем детской безнадзорности и семейного неблагополучия. – Санкт-Петербург: Издательство РГПУ им. А.И. Герцена, 2006. – 311 с.
3. Комплексна допомога бездоглядним та безпритульним дітям: метод посібник / О.В. Безпалько, Л.П. Гурковська, Т.В. Журавель та ін.; за ред. І.Д. Звереві, Ж.В. Петровича. – К.: Видавничий дім КАЛИТА, 2010. – 376 с.
4. Пеша І.В. Соціальне становлення дітей в дитячих будинках сімейного типу: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.05 / І.В. Пеша; Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова. – К., 2000. – 20 с.
5. Рогальська І.П. Соціалізація особистості у дошкільному дитинстві: сутність, специфіка, супровід / І.П. Рогальська. – К.: Міленіум, 2008. – 400 с.

References

1. Dal', V. I. (1991). *Tolkovyj slovar' zhivogo veliko russkogo jazyka* [Explanatory dictionary of a great living Russian language]. Moscow. Rus. jaz. Publ. Vol. 4. 638 p.
2. *Informacionno-metodicheskoe posobie. Otrebenka k sem'e: prakticheskij opyt reshenija problem detskoj beznadzornostii semejnogo neblagopoluchija* [Information and methodical instruction manual. From a child to a family: Experience solution stop problems of Child Neglect and family disadvantages]. St. Peterburg. RGPU named after A.I. Gercen Press. 2006. 311 p.

3. Bezpal'ko, O.V., Gurkovs'ka, L.P., Zhuravel', T.V. at al. (2010). *Kompleks nadpomoga bezdogljadnym ta bezprytul'nym ditjam* [Integrated help homeless and street children]. Method manual. Ed. by I.D. Zvjerjeva, Zh.V. Petrochko. Kyiv. Publishing House KALYTA. 376 p.

4. Pjeshha, I.V. (2000). *Social'ne stanovlennja ditej v dytjachyh budynkah simejnogo typu* [Social advancement of children in family homes]. Synopsis of thesis... for obtaining the degree of candidate of ped. sciences: 13.00.05. National Pedagogical University named after M.P. Dragomanov. Kyiv. 20 p.

5. Rogal's'ka I.P. (2008). *Socializacija osobystosti u doshkil'nomu dytynstvi: sutnist', specyfika, suprovid* [Socialization in early childhood: the nature, specificity and maintenance]. Kyiv. Millennium. 400 p.

В статье представлен теоретический аспект педагогического сопровождения как средства социализации сирот в условиях учреждений интернатного типа. Раскрыты концептуальные положения педагогического сопровождения в работе с детьми-сиротами. Рассмотрены теоретические модели сопровождения и поддержки развития ребенка.

Ключевые слова: социализация, педагогическое сопровождение, дети-сироты, учреждения интернатного типа.

The article presents the theoretical aspect of pedagogical support as a means of orphan children's socialization in the conditions of residential institutions. Conceptual provisions for pedagogical support in working with orphan children are discussed. The theoretical model of accompanying and supporting the child is given.

Key words: socialization, pedagogical support, orphan children, residential institutions.

Одержано 21.10.2015.